

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะ เป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ เพื่อที่จะช่วยให้เห็นภาพ-
พจน์ของอุตสาหกรรมการผลิตเสื่อกกระดุมครบคร่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งเสนอแนะแนวทาง
การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการผลิตด้วย

การผลิตเสื่อกกระดุมครบคร่าวในครอบครัวของจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น ได้ทำกันมาตั้งแต่
อดีต โดยในการทอเสื่อนั้นจะทอด้วยกี่นอน และใช้คน 2 คนช่วยกันคือ คนทอ 1 คน และคนหุง
กอีก 1 คน ผู้เขียนได้กล่าวถึงกระบวนการทอเสื่อก โดยเริ่มตั้งแต่ การแนะนำเครื่องมือ
อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเสื่อ การคัดเลือกวัตถุดิบ วิธีการทอเสื่อก นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการ
ผลิตและจำหน่าย ต้นทุน รายได้ กำไรสุทธิ และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิตเสื่อ-
กบางประเภท ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ของการผลิต และบทบาทของรัฐที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับ
กับอุตสาหกรรมประเภทนี้

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะกล่าวสรุปตั้งแต่ เรื่องของการผลิตและจำหน่ายเป็นต้นไป เพราะถือ
ว่ามีความสำคัญต่อภาพพจน์โดยรวมของอุตสาหกรรมประเภทนี้ ในการผลิตเสื่อกนั้น พบว่า
การที่ผู้ผลิตเกือบทั้งหมดที่เข้ามาประกอบอาชีพนี้ เพราะเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่ง
ส่วนใหญ่จะประกอบเป็นอาชีพรองจากงานหลักทางด้านเกษตร วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเสื่อก
และปอส่วนใหญ่ได้มาจากการผลิตเอง ส่วนแรงงานที่ใช้จะเป็นแรงงานจากสมาชิกในครอบครัว
ซึ่งมักจะไม่มีค่าจ้างแรงงานให้กัน จากการเปรียบเทียบผลผลิตจริงกับผลผลิตที่ควรจะได้
โดยเฉลี่ยต่อวันและต่อแรงงาน 2 คนในการทอเสื่อแต่ละชนิด ทำให้ได้ผลสรุปว่า การผลิตเสื่อ-
กกระดุมครบคร่าวในครอบครัวนี้โดยเฉลี่ยแล้วการผลิตยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากการ
ใช้แรงงานยังไม่เต็มที่ ยังมีเวลาว่างที่มีได้นำมาใช้ในการผลิต จึงทำให้ปริมาณผลผลิตที่ได้รับ
ไม่สูงเท่าที่ควร นอกจากนี้ในเรื่องของนโยบายการผลิตนั้นก็พบว่า ผู้ผลิตส่วนใหญ่ไม่มึนโยบาย
การผลิตที่แน่นอน จึงเป็นเหตุให้ปริมาณผลผลิตที่ได้พลอยไม่แน่นอนไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการผลิต
จะขึ้นอยู่กับเวลาว่างและแรงงานที่มี อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับเงินทุนของผู้ผลิตที่มีอย่างจำกัด ในขณะที่
วัตถุดิบประเภทลีย้อมกกกลับขึ้นราคาอยู่เรื่อย ๆ เพราะต้องทำการสั่งซื้อจากต่างประเทศ ซึ่ง

เรื่องเหล่านี้ก็นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้อุตสาหกรรมการผลิตเสือกก ไม่ขยายตัวเท่าที่ควร

ส่วนการจำหน่ายสินค้าเสือกกนั้น เนื่องจากความต้องการของตลาดเกี่ยวกับเสือกกได้เปลี่ยนไป จากเดิมเป็นพวกเสือกผิมาเป็นเสือกหับ ตลอดจนความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากเสือกก ทำให้วิธีการผลิตเสือกกเริ่มเปลี่ยนไป โดยเน้นที่ผลิตภัณฑ์มากขึ้น จากการทำชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ทำอาชีพนี้เป็นผู้ที่มีเงินทุนน้อย จึงมักขายเสือกให้แก่พ่อค้าคนกลางในลักษณะที่ยังไม่มีการทำสำเร็จรูป เพื่อให้พ่อค้าเหล่านั้นนำไปตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต่อ ในปัจจุบันก็มีชาวชนบทในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ยังไม่เคยทอเสือกเริ่มให้ความสนใจต่ออาชีพนี้ เพราะเห็นว่าจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และช่วยเพิ่มรายได้พิเศษให้แก่ครอบครัว ทำให้เสือกในตลาด จึงเป็นโอกาสดีของพ่อค้าคนกลางในการที่จะกดราคาเสือกให้ถูกลง โดยที่ชาวบ้านไม่สามารถที่จะต่อรองได้ เพราะต้องการเงินเพื่อกลับมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตครั้งต่อไป ซึ่งเรื่องนี้ก็นับว่าเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลกำลังให้ความสนใจ และเร่งที่จะช่วยแก้ไขโดยด่วน เพื่อช่วยให้ชาวชนบทมีรายได้พอจุนเจือครอบครัว และมีกำลังใจในการที่จะประกอบอาชีพต่อไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้ผู้ผลิตเกิดแรงบันดาลใจในการที่จะเพิ่มวัตถุประสงค์ของการผลิตออกไป จากการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัวและในท้องถิ่นระยะแรก ๆ มาเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น และจากการผลิตโดยใช้เวลาในยามว่างมาผลิตเป็นอาชีพถาวรด้วย ซึ่งทำให้มีการนำกนและปอที่เป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

อนึ่ง แต่เดิมการผลิตเสือกกของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นจะใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น จำพวกกก และปอเป็นปัจจัยหลักในการผลิต แต่ในปัจจุบันได้มีการนำวัสดุบางอย่างที่เป็นของสมัยใหม่ เช่น พวกหนังที่ฟอกแล้ว พวกผ้าต่าง ๆ มาใช้ประกอบ โดยนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น แฟ้มบุหนัง กล้องใส่กระดาษเข็ดมือเข็ดหน้าที่ทำกลอง เป็นกนแต่ส่วนบนของกลองทำด้วยผ้าไหม ที่ใส่จดหมายซึ่งภายนอกเป็นกนแต่ภายในบุไว้ด้วยผ้า เป็นต้น ดังภาพที่แสดงไว้ในหน้า 150 ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่เข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้นนั่นเอง

ภาพที่ 39 กล่องใส่กระดาษเช็ดมือเช็ดหน้า (ทำด้วยกกผสมผ้า)

ภาพที่ 40 ที่ใส่ซองจดหมาย (ทำด้วยกกผสมผ้า)

สำหรับเรื่องของต้นทุน รายได้ ก้าวโรลู่ทริ และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนนั้น เพื่อที่จะเห็นได้ชัด เสนอว่าลักษณะของสินค้าเลือกเป็นอย่างไร จึงได้แบ่งสินค้าเลือกออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทของเสื่อผืน และประเภทของผลิตภัณฑ์ โดยที่ประเภทของเสื่อผืน ได้แก่ เสื่อผืนขนาดปกติที่มีความยาวประมาณ 2 เมตร ส่วนความกว้างนิยมเรียกเป็นคืบ ซึ่งขนาดที่นิยมทอกันก็มีความกว้างตั้งแต่ 5 คืบ จนถึง 10 คืบ กับเสื่อผืนที่มีความยาวเป็นพิเศษ ปกตินิยมเรียกความยาวของเสื่อที่เรียกว่าเสื่อลวดนี่เป็นว่า ซึ่งขนาดที่นิยมทอกันคือ เสื่อลวดชนิดยาว 4 วา สำหรับความกว้างคือ 5 คืบ ประเภทเสื่อผืนนี้มีทั้งที่ยังไม่เย็บริม และที่เย็บริมแล้ว จากการคำนวณปรากฏว่า ในบรรดาประเภทเสื่อผืนนี้ เสื่อชนิดที่มีอัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้สูงที่สุดคือ เสื่อลวดที่เย็บริมแล้วชนิดย้อมสี คิดเป็น 32.23 % และชนิดที่มีอัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้ต่ำสุดคือ เสื่อผืนที่ยังไม่เย็บริมชนิดกกขาว คิดเป็น (6.51%) ซึ่งติดลบ ส่วนประเภทของผลิตภัณฑ์ที่กล่าวถึงได้แก่ เสื่อพับ ชุดรองภาชนะแบบสี่เหลี่ยม และกล่องใส่กระดาษเช็ดมือเช็ดหน้าแบบสี่เหลี่ยมที่ทำจากกกทั้งกล่อง พบว่าผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้สูงที่สุดคือ ชุดรองภาชนะแบบสี่เหลี่ยม คิดเป็น 36.17 % ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้ต่ำสุดคือ เสื่อพับ คิดเป็น 19.19 % ถ้านำทั้งประเภทของเสื่อผืนและประเภทของผลิตภัณฑ์มาพิจารณาร่วมกัน สินค้าที่จะให้อัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้สูงที่สุดก็คือ ชุดรองภาชนะแบบสี่เหลี่ยม ส่วนสินค้าที่จะให้อัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้ต่ำสุดก็คือ เสื่อผืนที่ยังไม่เย็บริมชนิดกกขาว ซึ่งอัตราส่วนนี้จะ เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นว่าสินค้าใดก็ตามที่มีอัตราส่วนของก้าวโรลู่ทริต่อรายได้สูงที่สุดจะเป็นสินค้าที่สามารถทำกำไรให้แก่ผู้ผลิตได้มากที่สุด ซึ่งผู้ผลิตควรให้ความสนใจถ้าหากผู้ผลิตมีความสามารถที่จะผลิตออกมาและหาตลาดรองรับได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ผลิตในด้านต่าง ๆ ด้วย

แต่เมื่อพิจารณาสินค้าทั้งสองประเภทร่วมกันถึงอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิตเลือกแต่ละชนิดแล้วปรากฏว่า สินค้าที่ให้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนสูงที่สุดคือ เสื่อลวดที่เย็บริมแล้วชนิดย้อมสี คิดเป็น 30.63 % ส่วนสินค้าให้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำสุดคือ เสื่อผืนที่ยังไม่เย็บริมชนิดกกขาว คิดเป็น (5.95) % เมื่อพิจารณาผลตอบแทนโดยเฉลี่ย ซึ่งเท่ากับ 16.76 % นั้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การผลิตเลือกกระต๊อบอุตสาหกรรมในครอบครัวนี้ ให้ผลตอบแทนสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร อย่างไรก็ตาม ตัวเลขที่นำมาใช้ในการคำนวณนี้ เป็นตัวเลขที่เก็บมาในช่วงเดือนธันวาคม 2528 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2529 หากทำการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาอื่นของปี ผลของการคำนวณก็อาจแตกต่างกันได้

ส่วนเรื่องของสีย้อมกนกนั้น แม้ว่าผลสรุปจากลุ่มมติฐานทั้งสองคือ ประการแรก ที่ว่า ค่าสีย้อมกนกเป็นปัจจัยต้นทุนที่สำคัญที่สุดของการผลิตเสื้อกนก นั้นไม่เป็นความจริง เมื่อได้ทำการพิสูจน์โดยการคำนวณออกมาในลักษณะของจำนวนเงินค่าสีย้อมกนกต่อผืนแล้ว และประการหลังที่ว่า ปัญหาสำคัญของการผลิตเสื้อกนกคือ ต้องพึ่งวัตถุดิบที่สำคัญ เช่น สีย้อมกนกจากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนสูงนั้นเป็นความจริงก็ตาม เมื่อได้นำลุ่มมติฐานทั้งสองนี้มาพิจารณาร่วมกัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า แม้ว่าค่าสีย้อมกนกจะไม่ใช่อันดับที่ 1 ของการผลิตรวมแล้ว เมื่อวัตถุดิบออกมาเป็นตัวเงินต่อผืนของเสื้อแต่ละชนิดก็ตาม แต่เนื่องจากการที่สีซึ่งต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ นั้นมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นตาม จึงสามารถถือได้ว่า ในเรื่องของสีย้อมกนกนี้จัดเป็นปัญหาสำคัญของการผลิตเสื้อกนก

อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการผลิตเสื้อกนกระดับอุตสาหกรรมในครอบครัว ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 6 อันได้แก่ 1. ปัญหาด้านวัตถุดิบ 2. ปัญหาการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้และพ่อค้าคนกลาง 3. ปัญหาด้านตลาด 4. ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน 5. ปัญหาด้านแรงงาน 6. ปัญหาด้านเทคนิคการผลิต 7. ปัญหาด้านคุณภาพของสินค้า และ 8. **ปัญหาการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมของผู้บริโภค** หากไม่รีบแก้ไขก็จะทำให้งานพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้ดำเนินต่อไปอย่างไม่ราบรื่นนัก ซึ่งในที่นี้จะขอเสนอแนวทางแก้ไขดังต่อไปนี้

1. ในด้านเงินทุน รัฐบาลควรที่จะเพิ่มบทบาทในการจัดหาเงินทุนสำหรับกิจการอุตสาหกรรมประเภทนี้ให้มากยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงการดำเนินงานของสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมเสียใหม่ให้มีประสิทธิภาพ และสนองความต้องการของกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แนวทางการปรับปรุงได้แก่ การลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มีการอำนวยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การขยายวงเงินกู้ให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของกิจการและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับด้านโครงสร้างนั้นควรจะต้องให้หน่วยงานมีความคล่องตัวในการแสวงหาแหล่งเงินทุน รวมทั้งให้อำนาจต่อการประสานงานเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมโดยทั่วไปด้วย นอกจากนี้ควรพิจารณาให้มีการขยายระยะเวลาการชำระคืนให้นานออกไป ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้สูงขึ้นไปด้วย

2. ในด้านปัจจัยการผลิต รัฐบาลควรให้ความช่วยเหลือจัดหาวัตถุดิบให้เพียงพอ และให้การประกันคุณภาพของวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสีย้อม

ควรได้มีการค้นคว้าทดลอง เพื่อที่จะสามารถผลิตสิ่งขึ้นใช้เองภายในประเทศ โดยไม่ต้องรอซื้อจากต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตลงได้มาก ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาแรงงานและเทคนิคการผลิต รัฐบาลควรเพิ่มคุณภาพของแรงงานด้วยการฝึกอบรมให้มากขึ้น ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อสอนให้คนมีวินัย และรับผิดชอบต่องาน คิดค้นเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยควรจะต้องจัดโครงการจัดหาเงินทุนส่วนหนึ่งสำหรับวิจัยพัฒนา เทคนิคการผลิตที่ทันสมัยด้วย

2. ในด้าน การตลาด นับเป็นปัญหาที่มีความจำเป็นอย่างรีบด่วนประการหนึ่ง โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อตลาดภายในประเทศไปพร้อม ๆ กับตลาดจากต่างประเทศ เพื่อขยายโครงสร้างด้านการบริโภคให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น สำหรับตลาดภายในประเทศนั้น เป็นแหล่งสำคัญแหล่งแรกที่น่าจะให้ความสนใจในการที่จะขยายให้กว้างขวาง เพื่อเป็นการลดการใช้จ่ายเงินออกไปยังต่างประเทศได้ทางหนึ่ง มิให้กระแสดุลการค้าเพิ่มจำนวนสูงขึ้น และในแง่ความเป็นไปได้ของการปฏิบัติ หากมีการดำเนินงานกันอย่างจริงจังย่อมจะง่ายกว่าการขยายตลาดในต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะคนในท้องถิ่นหรือคนไทยโดยส่วนรวมย่อมจะเข้าใจต่อธรรมชาติเหตุการณ์ว่าจะสามารถนำไปใช้ล้อยหรือทำให้เกิดประโยชน์ได้ง่ายกว่า ต่างจากการขยายตลาดต่างประเทศ ซึ่งจะต้องทำให้คนต่างชาติดูรู้สึกและเข้าใจในศิลปกรรมไทยก่อนที่จะมีการตัดสินใจซื้อ ซึ่งค่อนข้างเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความพยายามมากกว่า แนวทางการขยายตลาดภายในประเทศสามารถทำได้โดยเน้นการรณรงค์ให้ใช้สินค้าไทย ให้ประชาชนทุกระดับฐานะทางเศรษฐกิจเกิดความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็หาทางขยายแหล่งรับซื้อไปสู่หน่วยงานของรัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุหนทางการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดภายในประเทศสามารถทำได้โดยแผนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลให้มีการเปลี่ยนแปลงรสนิยมการบริโภค ให้หันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมากขึ้นทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน และสถาบัน วิธีการดังกล่าวนี้สามารถทำได้ทันที ในขณะที่รัฐกำลังเน้นอุดมการณ์ "นิยมไทย" อยู่ในปัจจุบัน การส่งเสริมให้มิตรรา หรือยี่ห้อผลิตภัณฑ์ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะดึงดูดความต้องการของผู้ซื้อคนไทยมากขึ้น และทั้งยังให้ผู้ผลิตตระหนักถึงคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อรักษาชื่อเสียงด้วย ในขั้นแรกหน่วยงานของราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม อาจจะต้องรับภาระทำหน้าที่ดำเนินการ

ไปก่อน โดยอาจจัดเป็นโครงการภายใต้งบประมาณของรัฐ หรือถ้าเป็นโครงการที่มีขอบเขตกว้างขวางทั่วประเทศ อาจจะต้องขอความช่วยเหลือด้านการเงินสำหรับการสร้างอาคารประจำสำนักงานตามสื่อมวลชนจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในขณะที่เดียวกันนั้น ก็หาทางกระตุ้นให้มีการรวมตัวกันในกลุ่มผู้ผลิตเพื่อให้มีความสามารถในการดำเนินงานดังกล่าวได้เองต่อไปในอนาคต ในอีกด้านหนึ่งนั้น อาจจะไปเล่นอู่ให้หน่วยราชการพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ เช่น ทีวีสียี่ห้อ แหม่ม ชุดรองภษาณะ เป็นต้น หน่วยงานราชการเป็นแหล่งซื้อที่สำคัญ ซึ่งสามารถขยายความต้องการภายในประเทศได้เพิ่มมากขึ้นทางหนึ่ง

2. แนะนำการประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ตัดกรรมด้านต่าง ๆ เช่น อาจมีการใช้หมวกที่ตัดเย็บจากเสื้ออกกั๊กให้นักเรียนสวมแทนการใช้เสื้อสีในงานกีฬาของโรงเรียน การใช้ฝืนเสื้ออกปูแทนเสื้อนักเรียน เป็นต้น สำหรับการดำเนินงานนั้น คณะกรรมการส่งเสริมหัตถกรรมไทยอาจขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแนะนำให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติ

3. ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวในประเทศไปเยี่ยมชมหมู่บ้านที่มีการผลิตหัตถกรรม โดยจัดทำโครงการ "หมู่บ้านหัตถกรรม" เป็นโครงการซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการนำผู้ซื้อไปถึงผู้ผลิตโดยตรง ในปัจจุบันได้มีนักลงทุนนำเอาผู้ประกอบการเข้ามารวมกันในกลุ่มศูนย์กลางการท่องเที่ยวเรียกว่าศูนย์หัตถกรรม วิธีการดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้เฉพาะผู้ประกอบการที่มีเงินทุนมากแต่มีจำนวนน้อยเท่านั้น ส่วนผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีอยู่กระจัดกระจายตามหมู่บ้านทั่วไป ก็ยังคงถูกละเลยอยู่เช่นเดิม การให้โอกาสแก่ผู้ประกอบการขนาดเล็กในหมู่บ้านเพื่อขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อโดยตรงก็น่าจะทำได้วิธีหนึ่ง โดยการนำนักท่องเที่ยวไปถึงหมู่บ้าน ซึ่งนักท่องเที่ยวเองก็จะได้ประโยชน์จากการได้ท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ และถือโอกาสเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ในราคาที่ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง หลักการนี้คล้ายกับที่สหภาพหัตถกรรมโลกได้มีการจัดโครงการหัตถกรรมสัญจรกันไปตามประเทศต่าง ๆ ทุกปี

ข้อพิจารณาในการคัดเลือกหมู่บ้านเพื่อตั้งเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมตามโครงการที่เสนอนี้ อาจทดลองคัดเลือกจากหมู่บ้านที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรมตลอดปี อยู่ใกล้เคียงหรือตั้งอยู่บนเส้นทางไปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว หรืออาจลั่นับลั่นขึ้นมาใหม่ก็ได้ มีการจัดตั้งร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของคนในหมู่บ้าน และประชาสัมพันธ์โครงการโดยการประกาศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการให้การสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดอย่างใกล้ชิด โดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมอาจทำหน้าที่ได้ ซึ่งอาจจัดเจ้าหน้าที่ทำการรับผิดชอบโดยตรง มีการจัด

ประกวดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากหมู่บ้านเหล่านี้เป็นประจำ เพื่อให้ชาวบ้านได้ต้นตัวปรับปรุงฝีมือ ให้เป็นที่ยอมรับและยกย่อง

ส่วนตลาดต่างประเทศนั้นก็น่าจะได้รับการขยายออกไปได้อีก และส่งเสริมให้สามารถ แข่งขันกับสินค้าประเภทเดียวกันของต่างประเทศได้ พร้อมกับปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์และคุณภาพ โดยการเน้นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรมไทย และความแปลกใหม่ของสินค้าหัตถกรรมไทยตลอดจน การประยุกต์แบบให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยอาจดำเนินการตามแนวทางดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมสัมมนาระหว่างผู้ส่งออกสินค้าหัตถกรรมที่มีู่ทางในต่างประเทศ เพื่อหาทางที่จะแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ และประมวลปัญหาในการแข่งขันเพื่อให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องหาทางแก้ไขโดยรับตัวน ในขณะเดียวกัน ก็อาจหาทางให้ผู้ส่งออกหันมาลงทุนในการ ผลิตมากขึ้น เพราะผู้ส่งออกเป็นผู้ที่ทราบแหล่งการตลาด และความเคลื่อนไหวของความต้องการ สินค้าหัตถกรรมอย่างใกล้ชิดกว่า อันอาจนำมาหาทางปรับให้สอดคล้องกับการผลิตได้รวดเร็ว และดีกว่าการผ่านไปให้ผู้ผลิตทำการผลิตอีกทอดหนึ่ง

2. แบบผลิตภัณฑ์เชิงประยุกต์ ตามปกติความต้องการของตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ในต่างประเทศค่อนข้างจะมีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วตามผลิตภัณฑ์อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ควรมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นเอกลักษณ์ศิลปไทย และในขณะเดียวกันก็มุ่งให้มีลักษณะความ สามารถใช้สอยได้ตามรสนิยมแต่ละประเภทได้ด้วย เช่น ตามวัย ตามฐานะทางเศรษฐกิจ ตาม ความมุ่งหมายในการใช้ เป็นต้น แนวทางปฏิบัติอาจทำได้โดยกำหนดแนวทางแบบผลิตภัณฑ์หัตถ- กรรมให้หน่วยงานระดับต่าง ๆ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมร่วมมือกันในการรับผิดชอบ มีการ จัดประกวดแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมขึ้นเพื่อกระตุ้นความสนใจจากคนทั่วไปพร้อม ๆ กันด้วย

3. หาทางประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีู่ทางในต่างประเทศ โดยการจัดทำ เอกสารแนะนำสินค้า โปสเตอร์ หรือภาพยนตร์โฆษณาเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาของประเทศ คู่ค้าที่สำคัญ ๆ ทั้งที่เป็นฉบับรวมและเอกสารเฉพาะสำหรับหัตถกรรมแต่ละประเภท เน้นภาพ ประกอบที่สวยงาม แหล่งผลิต ปริมาณการผลิต ฤดูกาล เนื้อหาทางด้านศิลปวัฒนธรรม สล่ถานที่ติดต่อ เป็นต้น เพื่อเป็นเอกสารแนะนำหัตถกรรมไทยสำหรับการขยายตลาดในต่างประเทศ ล่งไปตามหน่วยราชการและเอกชนของไทยในต่างประเทศ หรือองค์การของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และธุรกิจต่างประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ยังน่าจะขอความร่วมมือจากบริษัทการบินโดยสาร ของประเทศในการประชาสัมพันธ์ในนิเทศสารที่แจกให้ผู้โดยสาร เครื่องบินในระหว่างเที่ยวบิน

ในด้านนี้ คณะกรรมการส่งเสริมหัตถกรรมไทย อาจจะต้องรับหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน

แม้ว่าในปัจจุบันนี้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะมีผลให้มีการผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ หลายชนิดที่สามารถนำมาใช้ทดแทนผลิตภัณฑ์หัตถกรรมได้ก็ตาม แต่คุณสมบัติบางประการของงานฝีมือ ที่ไม่สามารถจะหาได้จากการผลิตโดยใช้เครื่องจักร ความสวยงาม ความแข็งแรงทนทาน ความประณีต ทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมยังคงเป็นที่นิยมของผู้บริโภคตลอดมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ แม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยอยู่ก็ตาม ซึ่งเมื่อพิจารณาให้ดีแล้วก็จะเห็นได้ว่าอาชีพนี้ นับเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญอาชีพหนึ่งนอกเหนือจากอาชีพหลักในด้าน การเกษตร โดยเฉพาะครอบครัวชาวไร่ ชาวนาในท้องถิ่นชนบทของไทยนั้นนับวันผลได้จากการเกษตรโดยเฉลี่ยต่อคนและต่อครัวเรือนจะลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องมาจากการไม่ได้สัดส่วนกันระหว่างพื้นที่เพาะปลูกซึ่งมีจำนวนจำกัด กับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากรายได้ที่ได้รับจากการเกษตรซึ่งไม่แน่นอนตามธรรมชาติดินฟ้าอากาศจะช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชาวชนบทโดยทั่วไปให้ดีขึ้นกว่าเดิม และจะมีผลเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ต่ออุปสงค์ (Demand) ของสินค้าอุตสาหกรรม ช่วยให้ตลาดสินค้าอุตสาหกรรมขยายตัวตามไปด้วย นอกจากนี้หากมีการมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้ ซึ่งจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมอย่างจริงจังแล้ว ย่อมจะเป็นวิถีทางที่จะสนับสนุนให้เกิดการจ้างแรงงาน และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทุน แรงงานฝีมือ วัตถุดิบ และผู้ประกอบการที่มีอยู่อย่างสำคัญภายในประเทศให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งเป็นการปูพื้นฐานทางอุตสาหกรรมที่มั่นคง เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตและกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในระยะต่อไป อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในที่สุด